

BOS- EN WILDNUMMER

HET NEDERLANDSE BOS BEDREIGD!!

[451.1]

door

G. HELLINGA

Het Nederlandse bos wordt bedreigd door het wild. De wildstand is thans overmatig hoog. De landbouw wordt op kostbare wijze beschermd door tegennatuurlijke afrasteringen, het wild daardoor in het bos geconcentreerd.

Ongeveer gelijktijdig kreeg ik kortgeleden onder ogen een artikel: „Voor- en nadelen van hertenreservaten op de Veluwe”, Red. Touristenkampioen, 21 (23) 1958 (708—711) en het Jaarverslag 1957—1958 van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, terwijl in de laatste tijd ook in de dagbladen een aantal artikelen pro en contra, vooral over het hertenreservaat onder Hoenderlo, verschenen. In deze publikaties worden of de belangen van het hert of de belangen van de recreatie verdedigd. De belangen van de bosbouw zijn in het genoemde Jaarverslag zijdelings aangestipt. Ook het uitstekende artikel in de Touristenkampioen vermeldt terloops, dat aan de belangen van de bosbouw moet worden gedacht. Daarnaast dient de verkeersveiligheid te worden genoemd.

Naast de stemmen ter verdediging van de recreatie mag nu echter ook wel eens een stem uit bosbouwkringen worden gehoord, omdat praktisch overal de bosbouwbelangen buiten beschouwing blijven, of, zoals dit gebeurde in „De Telegraaf” van 12 december 1958, worden afgedaan met het „verwijt” aan de eigenaren van bossen, dat zij „uitsluitend in kubieke meters hout gaan denken, dat wil zeggen, dat er steeds meer gelet wordt op de inkomsten uit het bos en steeds minder op de fauna, die er bij hoort”. Wij vragen ons daarbij af waarom de bosbouw niet even goed als de landbouw als een bedrijf mag worden aangemerkt.

Het hertenreservaat op de Staatsgronden bij Hoenderlo kan dienen als voorbeeld, hoe overdeven de belangden van het wild op de voorgrond worden gesteld, in vergelijking tot de belangen van de bosbouw.

Als rustgebied is afgescheiden een aaneengesloten complex van ruim 600 ha. In dit gebied zijn de bosbouwbelangen geheel ondergeschikt gemaakt aan de herten. Daar omheen wordt voor de herten een zogenaamde vrije wildbaan gelaten van 14.500 ha bos en heide. Voor de bescherming van de aan dit grote complex grenzende landbouwgronden zijn afrasteringen geplaatst, waarvan de lengte mij niet nauwkeurig bekend is, doch die ik schat op rond 30 km. De kosten van deze afrasteringen bedragen naar schatting f 120.000, waarnaast nog een groot aantal wildroosters zijn geplaatst van f 3.000 per stuk. De jaarlijkse kos-

ten van dit, ten hoogste 225 herten tellende wildreservaat, zijn aan rente, afschrijving en onderhoud van afrasteringen en roosters, bijvoeding van het wild en toezicht, te becijferen op omstreeks f 100.000, dat is dus elk jaar f 400 per hert!

Daar bovenop komt dan nog de schade die deze herten aan het bos toebrengen. Gebaseerd op duitse gegevens, waarmen aanneemt, dat een hert in zijn leven voor DM 30.000 — 60.000 schade aanricht, zou de wildschade per jaar, rekening houdende met een gemiddelde levensduur van een hert van 8 jaar, in dit bos- en heidegebied op ongeveer 750.000 of $\frac{3}{4}$ miljoen gulden worden gesteld. Mogelijk kan door plaatselijk bijvoeden, vooral op de Staatsgronden, dit schadecijfer geringer zijn, maar in ieder geval staat dit cijfer in geen verhouding tot het wel genoemde bedrag van f 60.000 aan landbouwschade.

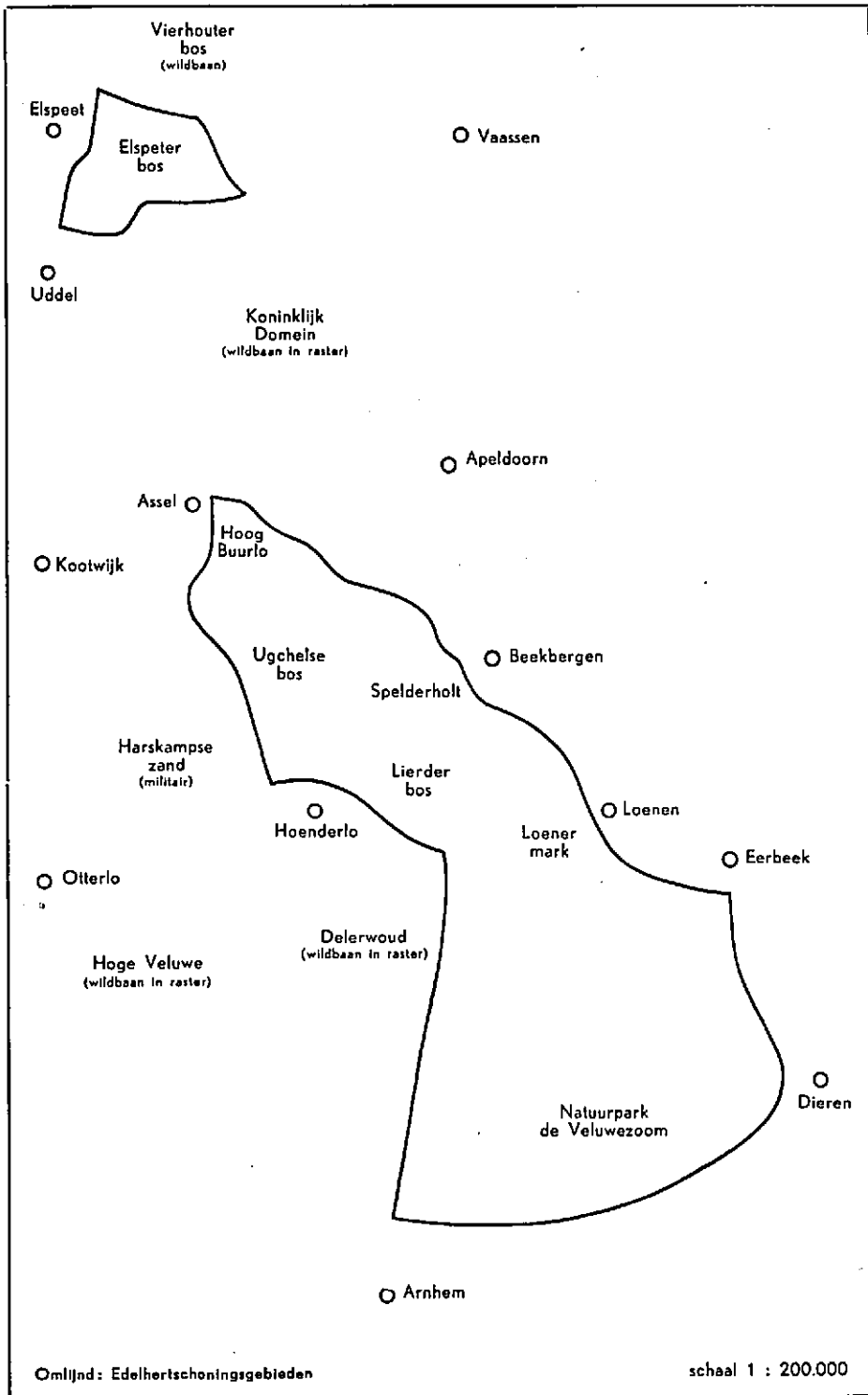
Overigens dienen deze cijfers alleen om de gedachte te bepalen. Een deel van de schade is niet direkt zichtbaar. Wat echter wel in het oog springt, is de verarming van de vegetatie. Deze valt de deskundige direkt op, wanneer hij op de „Hoge Veluwe” op de grens staat van het voor de herten omrasterde deel van ons Nationale Park.

Het reservaatgebied bij Hoenderlo behoort wat de grond en het natuurschoon betreft tot het beste en mooiste dat wij op de Veluwe bezitten. Het zal door de aanwezigheid van zoveel herten onmogelijk zijn hier waardevol hout te telen van douglas, lariks, Weymouthden, Pinus contorta, Abies grandis, Thuja plicata, witte els, eik enz. Deze boomsoorten worden alle afgevreten of geveegd, waarbij het loofhout het eerst verdwijnt. Als er van deze houtsoorten dan niets meer is, zullen de herten ook aan de groveden schade toebrengen, getuige de op de Imbosch waar te nemen schade. Zowel uit het oogpunt van produktiederving, waarbij we dienen te bedenken, dat in dit bosgebied zeker 2.000 ha douglas bos kan worden geteeld, als uit een recreatief oogpunt, zelfs nog afgezien van de afsluiting van het terrein voor het publiek, is de optredende verarming van het bos over 14.500 ha uitermate te betreuren.

Zou niet, zowel met het oog op de produktie — 14.500 ha bij Hoenderlo en omgeving is 3% van het areaal bos plus woeste grond in Nederland — als met het oog op het recreatiebelang, een andere oplossing ter bewaring van het „edelhert” te vinden zijn?

Van dit edelhert zeggen dr. M. A. IJsseling en dr. A. Scheijgrond in „Zoogdieren van Nederland”, 1950, zich daarbij baserend op dr. G. A. Brouwer „Het edelhert in Nederland”, in „In het voetspoor van Thijsse”, 1949 (214—248), dat hier vermoedelijk van een autochthoon hertenras geen sprake meer is en dat alle herten in ons land reeds ten minste vanaf de 16e eeuw als semi-wild jachtobjekt moeten worden beschouwd. Men wil nu van dit reeds niet autochthone zwakkere veluwe zandhert, dat zich slechts in stand kon houden door wisseling op landbouwgronden, een „mooi hert” maken door bijvoeding met sesamkoeken. Dit nu is naar mijn mening natuurwetenschappelijk volkomen kunstmatig en niet verantwoord. Dit hert kan dan toch beter blijven bewaard op de Hoge Veluwe of het Kroondomein, na verwijdering van de geïmporteerde andere hertenrassen.

Ik citeer vervolgens uit bovengenoemd jaarverslag, waarvan men toch zeker niet mag verwachten, dat de auteur(s) de natuurwetenschappelijke en recreatieve waarde van een zekere wildstand onderschat(ten), van

Omljnd: Edelherfschoningengebieden

schaal 1 : 200.000

blz. 12: „Het beheer van deze bossen, als hertenreservaat, beperkt echter de mogelijkheden van een intensieve bosexploitatie"; en op blz. 18: „De stand van edelherten, reeën en wilde zwijnen wordt steeds groter; speciaal van eerstgenoemde soort wordt echter grote schade aan de jonge bossen ondervonden..... zodat maatregelen ter beperking noodzakelijk zijn".

Let wel, er wordt niet van uitroeien gesproken, dat wenst niemand. De meeste bosbouwers staan bij een redelijke wildstand zeker niet vijandig tegenover wild en jacht.

Een middel ter beperking van de wildschade is afrastering, maar als wij daarvan de kosten berekenen, is het begrijpelijk, dat er vele bosbeheerders zijn, die om financiële en ook om praktische en landschappelijke redenen, dit niet verantwoord achten. En het afrasteren van elke kunstmatige of natuurlijke verjonging, die de bouseigenaar wil doen slagen, kan hij niet meer rangschikken onder het begrip: het voeren van een normaal bosbedrijf. Overal waar moet worden afgerasterd voor het slagen van de cultuur is de wildstand te hoog.

De Minister van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening stelt zelf in zijn Memorie van Antwoord op vragen in het Voorlopig Verslag van de Tweede Kamer van de desbetreffende Commissie ten aanzien van het Staatsbosbeheer in 1959, dat „het bos niet alleen een economische waarde vertegenwoordigt in ons dichtbevolkte land, maar ook uit recreatief en landschappelijk oogpunt van belang is". De economie wordt dus voorop gesteld. En even verder stelt de Minister „dat reeën en herten een zekere bedreiging voor de bosbouw vormen. Enige schade is aanvaardbaar, waarbij worde opgemerkt dat deze door eenvoudige afweermiddelen onder sommige omstandigheden binnen toelaatbare perken kan worden gehouden". „Deze belangen zijn niet onverenigbaar" zegt de Minister. Hier zou ik aan willen toevoegen, dat een goed beheerd bos ook recreatief aantrekkelijk kan zijn.

Nu is de praktijk, dat men van landbouwwzijde bijna geen klachten meer over wildschade hoort. De landbouw is tevreden met de aangebrachte afrasteringen, daar deze door een andere instantie worden betaald. Uit de kringen van de bosbouw in Nederland komen echter steeds ernstiger klachten!

Ik zou daarom ook het volgende voorop willen stellen, Willen wij het in de bosbouw in Nederland bereikte in stand houden en zo mogelijk verbeteren en willen wij een normaal bosbeheer voeren, dan is een rigoureuze vermindering van de wildstand noodzakelijk. Wij zijn met onze houtproductie per hectare toch al ver achter bij die van de ons omringende landen.

Iedere bosbouwer weet hoe het met de wildschade is gesteld. Er zijn gebieden, bijvoorbeeld in Drente, waar het door de veel te grote reeën- en konijnenstand niet meer mogelijk is een normaal bosbedrijf te voeren. Jonge beplantingen zijn ten dode opgeschreven. Elders, zoals op de Veluwe, komen dan nog de herten er bij. De grote en grootse bebossingen in Drente waren destijds mogelijk door afwezigheid van wild. Bij de thans aanwezige wildstand zou een dergelijk resultaat geheel onbereikbaar zijn. Ten behoeve van de pogingen tot produktieverhoging wordt veel geld in onderzoek geïnvesteerd; maar al te vaak gaan deze kosten en moeite

door wildschade verloren.

Op grond van het hiervoor vermelde stelde ik dan ook in mijn inaugurele rede, dat „met het oog op de zo gewenste produktieverhoging in de bosbouw, Nederland zich niet de luxe kan veroorloven van de huidige te bosbouw, die aanwijsbaar zeer veel schade doet”. Of hierbij de scheiding van jacht- en bosbeheer een rol speelt, wil ik in het midden laten. Wijlen Professor Houtzagers verklaarde in zijn rede bij de opening van de Najaarsvergadering van de Nederlandse Bosbouw Vereniging op 19 oktober 1956 dat hij „met minder enthousiasme” en „wel met enige zorg” de konsekventies hiervan tegemoet zag. Het is toch wel bevreemdend, dat in Nederland de houtvester, dus de bosbeheerder, ten aanzien van de jacht, niet meer zoals elke andere beheerder van de grond, baas is in eigen huis.

In het buitenland ziet men dit anders; in het onlangs verschenen prachtige jaarverslag van onze zuiderburen schrijft hierover de belgische Minister van Landbouw in het voorwoord:

„Doch de taak van het Bestuur van Waters en Bossen beperkt zich niet alleen tot het bos. De bosbouwer, expert in de natuurlijke wetenschappen, is de aangewezen persoon om zich bezig te houden met de fauna en flora van bos en rivier. Tussen het Bos, de Jacht en de Visserij bestaat een intieme band en het is dan ook niet meer dan natuurlijk, dat deze drie disciplines tot de bevoegdheden van de bosbouwer behoren”.

En dan staat verder vermeld in het hoofdstuk Jacht onder het hoofd Verbeteringen op jachtkundig gebied: „Indien het voorzeker onmogelijk is zich een bos voor te stellen zonder wild, is het anderzijds van belang niet uit het oog te verliezen, dat de jacht steeds moet ondergeschikt blijven aan het bosbouwkundig belang. Het wild, zowel het groot als het klein, doet het bos steeds duur betalen voor zijn overbevolking. Het is vooral deze zeer hoge wildstand, die reeds geleid heeft en nog steeds kan leiden tot ernstige meningsverschillen tussen bosbouwers en jagers. Het is nochtans duidelijk, dat in het biologisch geheel dat bos en wild toch vormen, iedere verbreking van het evenwicht — hetgeen leidt tot de vernietiging van het bos — per slot van rekening niet moet zijn voor het wild zelf. Het is derhalve de selektie van de wildstand die vóór alles moet worden nagestreefd. Deze komt ten slotte tot uitdrukking in de vervanging van het aantal door de hoedanigheid.

Het is in deze selektie, met als gevolg hiervan de vermindering van het aantal, dat men de veiligste, duurzaamste en meest doelmatige weg moet zien om het naast elkaar bestaan van het wild en het bos te verzekeren”.

In zijn schriftelijk antwoord op in de Tweede Kamer gestelde vragen noemt de Minister het alternatief, al of geen herten; in de Touristenkampioen staat, als mening van het Hoofd van de Afdeling Wild- en Vogelschade en Jacht, uitroeien of afrasteren om schade in de landbouw te voorkomen als enige mogelijkheden.

Er zijn aanwijzingen, dat hier een middenweg bestaat en dat een aantal kleine verspreide rustgebieden voor de instandhouding van een verantwoorde hertenstand voldoende zou zijn. Een geringer aantal herten betekent geringere schade aan de bosbouw, de bossen zelf blijven gevarieerder van samenstelling, wat recreatief van grote betekenis is, geen afrasteringen en meer genot bij het zien van een dier in de vrije natuur.

Overigens mag de vraag worden gesteld, of wij naast de bestaande reservaten Hoge Veluwe, Kroondomein, Ede, nog wel behoefte hebben aan nieuwe reservaten zoals Hoenderlo en eventueel Elspeet.

Dat het hier niet om geringe waarden gaat moge ook blijken uit de rede van de Voorzitter van de Nederlandse Bosbouw Vereniging, Professor Becking, op de Voorjaarsvergadering te Breda in 1958, waar deze mededeelt, dat de besturen van de Nederlandse Bosbouw Vereniging en de Vereniging van Boseigenaren van gedachte hebben gewisseld over het gezamenlijk instellen van een wildplaagcommissie om het steeds ernstiger wordende probleem van de schade, die door het aanhouden van een te grote wildstand in onze bossen aan de land- en bosbouw wordt toegebracht, in studie te nemen en maatregelen te beramen hoe daaraan paal en perk zou zijn te stellen. In deze Commissie zouden zitting hebben, onder een deskundig voorzitter, drie vertegenwoordigers van de landbouw, drie vertegenwoordigers van de bosbouw en één vertegenwoordiger van het jagersgenootschap; zie het Nederlands Bosbouw Tijdschrift, 30 (7) 1958 (blz. 215 onderaan).

Summa summarum: De vele genoemde feiten en cijfers geven te denken en leiden tot de conclusie dat niet meer van een normale bosbouw en aanvaardbare schade, zoals de Minister stelt, kan worden gesproken. De te grote wildstand moet eerst door afschot worden verminderd tot een stand, die een nog aanvaardbare schade mag veroorzaken. Dit betekent, dat dan een normale bosbouw mogelijk is en dat hierdoor ook aan de eisen van een zó zeer nodige verhoogde houtproductie en van grote recreatiemogelijkheden wordt voldaan. Dit geldt voor alle bosrijke streken van ons land.

GEMEENTEBESTUUR VAN APELDOORN VERONTRUST

Het gemeentebestuur van Apeldoorn heeft de raadsleden, die bij het afdelingsonderzoek der gemeentebegroting 1959 daarover opmerkingen hadden gemaakt, toegegeven verontrust te zijn over de sluiting van een 500 ha groot recreatiegebied op de Veluwe ten behoeve van de wildstand.

In een deel van Het Spelderholt en de Ugchelse Bossen heeft het ministerie van Landbouw en Visserij het publiek de toegang ontzegd teneinde het grof- en roodwild, in het bijzonder het Nederlandse edelhert, rust te geven.

De raadsleden hadden er op gewezen, dat het volgens deskundigen niet nodig was geweest dit recreatiegebied doorlopend af te sluiten. Het zou voldoende zijn deze maatregelen toe te passen in de bronstijd en de periode, waarin jongen worden geworpen.

B. en W. delen deze raadsleden in hun memorie van antwoord mede dat de afdeling Wild- en Vogelschade en Jacht van het ministerie van Landbouw bezwaar heeft tegen periodieke openstelling, omdat de tijd, waarin de jongen geworpen worden, samenvalt met de opening van het vakantie seizoen, terwijl de bronstijd in oktober wordt gevolgd door het winterseizoen, waarin door de bladval het wild belangrijk minder schuilgelegenheid krijgt en zou gaan zwerven. Enkele wegen blijven overigens wel toegankelijk.

„Omdat het ons nog niet duidelijk is of het in volle rust behouden van een hertenstand opweegt tegen de betekenis van 500 ha recreatierruimte voor het Nederlandse volk, zullen wij deze kwestie nog nader bestuderen”, aldus B. en W.

Algemeen Handelsblad van 7 november 1958.

HERTENSCHADE AAN HET BOS

„Een enkel woord over de schade, toegebracht aan het bosplantsoen. Laat men deze niet bagatelliseren, zoals dat van zekere zijde zo handig gedaan wordt. Doet doet men in Duitsland zeer zeker niet, getuige de polemieken in de jachttijdschriften. Daar wordt met de bosbouw zeer sterk rekening gehouden. Is dat ten onzent ook zo?

Naast de talrijke veegbomen, die spoedig genoeg opvallen, is er de kwestie van het schillen, honderdmaal erger dan de veegschade. En daarbij is practisch geen enkele boomsoort veilig. Als men door vakken groveden van 6 jaar en ouder loopt, schrikt men van het percentage, waar grote flarden zijn afgescheurd. Percelen lariks worden evenzeer toetgetakeld en op douglas zijn ze zelfs verzot. Maar het gevolg is steeds, dat de boom er aan dood gaat of in het gunstigste geval, zeer sterk achteruitgezet wordt met nog een extra kans op infectie. Als men verder ziet, hoe jong plantsoen — douglas — vernield wordt door het uittrekken der boompjes of hoe de koppen worden uitgebeten, dan zal de bosbouwer ernstig rekening moeten houden met het voorkomen van herten in zijn gebied. Dat wil in de praktijk zeggen, dat hij afzien moet van plantgoed, dat een veel grotere massa aanwas geeft en in arren moede terugkeert naar zijn eentonige grovedennenbestand. En doet hij dat ten laatste, dan kan hij zich in het voorjaar even goed ergeren, want de dieren weten precies, wanneer de sapstroom weer rijkelijk vloeit.

En in de winter? Terwijl dit geschreven wordt, ligt er al enige weken een pak sneeuw. Ja, de dieren hebben geen vetpot, maar de ravage in het bos is ontstellend. Laat men nu niet aankomen met de stelling dat de jachtpacht een en ander weer goed maakt. Daar is geen sprake van! Als regel staat de aangebrachte schade in geen enkele verhouding tot de ontvangsten uit de jacht. De tegenstelling tussen rationeel bosbeheer en jacht komt hier wel zeer sterk naar voren.”

Aldus schreef J. Versteeg naar aanleiding van een in een raadsvergadering van Ede in april 1950 gehouden pleidooi voor het Veluwse hert „Herten in het vrije revier”, nieuwjaar 1951.

Onder de stellingen van de promovendus J. Luitjes, op 19 december 1958 gepromoveerd op een dissertatie „Over de economische betekenis van insectenplagen in bossen”, kwam er een voor die luidde „Beperking van grofwildschade in ons land moet in de eerste plaats worden gezocht in biotoopveranderingen”. Bij de verdediging van deze stelling merkte een van de hooggeleerden op, dat de promovendus hier het wild in het bos had verdedigd „met dezelfde drogredenen” als voorheen ook enige keuvorsten in het oude Duitsland dat pleegden te doen.....

Van jachtliefhebberszijde wordt, zoals Versteeg dit in het zojuist aangehaalde betoog zeide, de door het wild berokkende schade aan het bos, inderdaad maar al te gemakkelijk gebagatelliseerd. Red. Secr.

WALD UND WILD

Entschliessungen über die Ergebnisse seiner Tagung in Hannover vom 1. bis 5. September. Deutsche Forstverein. Allg. Forstzeitschrift 13 (52) 1958 (777—778).

Die Entschliessung zu den Vorträgen und der Diskussion über das Thema Wald und Wild lautet: Das Wild ist als naturgegebenes Glied der Lebensgemeinschaft Wald zu erhalten. Der Wildbestand soll dabei einerseits noch eine Bejagbarkeit ermöglichen, darf andererseits aber nicht die Landeskultur durch Wildschäden beeinträchtigen. Zur weitgehenden Ausschaltung der Wildschäden sind folgende Massnahmen zu fonnern: 1. Herstellung und Erhaltung der nach den Reviergegebenheiten wirtschaftlich tragbaren Wilddichte beim Schalenwild. 2. Rechtzeitige und sachgerechte technische Schutzmassnahmen. 3. Verbesserung der Äsungsverhältnisse im Revier. Zur Erzielung durchgreifender Erfolge erscheint folgendes Vorgehen unumgänglich zu sein.

1. Wilddichte

a. Der Überhang an Wild, insbesondere an weiblichem Wild, sollte im Verlauf von zwei höchsten drei Jahren beseitigt werden. Der notwendige Verminderungsabschuss muss im Interesse einer Aufartung unserer Wildbestände, insbesondere der Rehwildbestände, als Wahlabschuss durchgeführt werden; er darf nicht durch engherzige Auslegung der Richtlinien erschwert werden.

b. Die unteren Jagdbehörden werden aufgefordert, den notwendigen Eingriff in die Wildbestände durch richtige Festsetzung des Abschussplans zu ermöglichen.

c. Für die Bewirtschaftung des Rotwildes, Damwildes und Muffelwildes werden grossräumige Zusammenschlüsse und eine gemeinschaftliche Bewirtschaftung gefordert. Eine gesetzliche Regelung zur Mitarbeit in den Zusammenschlüssen (Ringern) scheint unumgänglich zu sein.

d. Nach Herstellung der wirtschaftlich tragbaren Wilddichte ist fortlaufend ein Abschuss zu fonnern, der dem jährlichen Zuwachs der Wildbestände entspricht. Dabei sollen die in neuerer Zeit erarbeiteten Zuwachswerte zunächst für einige Jahre zugrunde gelegt werden.

2. Schutzmassnahmen

Die insbesondere nach 1949 erarbeiteten Versuchs- und Prüfungsunterlagen über die technischen Schutzmassnahmen versetzen die forstlichen Betriebe meist in die Lage, bei angemessener Wilddichte die Waldbestände und Kulturen mit wirtschaftlich tragbarem Aufwand zu schützen. Zur Vertiefung der Kenntnisse und Unterweisung der Praxis sind eingehende Beratungen erforderlich. Die sofortige Einleitung vorbeugender Schutzmassnahmen sowie weitere Untersuchungen zur Verbesserung noch nicht befriedigender Schutzmassnahmen sind anzustreben.

3. Verbesserung der Äsung

Das Wild sollte von den Wirtschaftsholzarten durch Verbesserung der Äsung abgelenkt werden, die in erster Linie darauf abzielen muss, die Daseinsbedingungen bei der angemessenen Wilddichte zu verbessern. Eine Erhöhung der Wilddichte kann nur nach sorgfältiger Prüfung der Gegebenheiten mit Zustimmung des wirtschaftenden Forstmannes erfolgen".

DE HERTENRESERVATEN OP DE VELUWE, NADER ONDERZOEK GEWENST

Red. Toeristenkampioen 22 (2) 1959 (53), uittreksel

„De kwestie van de hertenreservaten op de Veluwe, waaraan wij in de aflevering van 1 december een uitvoerige beschouwing hebben gewijd, blijft de gemoederen bezighouden.

Zoals men weet, menen velen, dat de nadelen, verbonden aan het afsluiten van toch reeds zo schaarse recreatiegronden in ons land, zeer groot zijn. Dat is ook onze mening. Anderen zijn van oordeel, dat met het stichten van hertenreservaten zó grote belangen — en juist ook recreatiebelangen — zijn gemoeid, dat de afsluiting van honderden hectaren bos en heide voor het publiek licht mag worden geteld. Wie heeft gelijk? Dat zal grondig moeten worden onderzocht!

In ons artikel in het nummer van 1 december hebben wij de vraag gesteld of er niet te veel macht wordt gegeven aan één afdeling van één ministerie; n.l. de afdeling

van de heer W. J. Schuitemaker, eerst hoofd van de afdeling Wild- en Vogelschade en Jacht, thans directeur Faunabeheer van het ministerie van landbouw¹. Dezelfde gedachte moet bij het Tweede Kamerlid, de heer Van Koeverden, hebben voorgezeten toen hij de (thans afgetreden) minister van landbouw, de heer Vondeling, in schriftelijk gestelde vragen wees op de in brede kring gerezen ontstemming over de gedeeltelijke afsluiting van 600 hectaren onder Hoenderlo en vroeg: 1ste: of terzake wel overleg was gepleegd met de competente instanties en 2de of de minister bereid was, de afsluiting van het recreatiegebied voorlopig ongedaan te maken en terzake in te winnen adviezen aan de Kamer voor te leggen." Het antwoord van de minister was weinig bevredigend en vaag²)

„Het is een publiek geheim, dat het Staatsbosbeheer van de aanvang af grote bezwaren heeft gehad tegen het aldus beslag leggen op tot zijn beheer behorende gronden. Waarom is daarvan dan naar buiten zo weinig gebleken? Men moet bij de beoordeling daarvan niet vergeten, dat deze dienst onder dezelfde minister ressorteerde die achter de plannen van de heer Schuitemaker stond (de heer Mansholt namelijk) en dat het Staatsbosbeheer daardoor in een heel moeilijke positie was geraakt.

De heer Schuitemaker heeft de vraag gesteld: waarom NU al die bezwaren en niet vier jaar geleden? Ook de Nieuwe Rotterdamse Courant (N.R.C.) heeft in een artikel van zijn zoölogische medewerker in het blad van 24 december iets dergelijks opgemerkt. „Vier jaar geleden was het vraagstuk actueel. Nu is men reeds verder, maar dit schijnen sommigen niet te zien”, schreef het blad.

Wij zijn van mening, dat het inderdaad beter zou zijn geweest als tegen de plannen van de heer Schuitemaker ook door anderen dan ons, vier jaar geleden reeds verzet was aangetekend. Dat dit niet is gebeurd, schrijven wij aan verschillende oorzaken toe. Ten eerste aan het feit, dat de opinie in de natuurbeschermingswereld verdeeld was (en is) en dat de fauna-minnaars die vóór alles het behoud van het Veluwe edelhert op prijs stellen, de plannen van de heer Schuitemaker hebben gesteund, terwijl anderen wier liefde voor de natuur zich niet in de eerste plaats op de dierenwereld richt, pas langzamerhand van de bezwaren, aan het beleid van de heer Schuitemaker verbonden (zoals schade aan bossen door de instandhouding van een te groot aantal herten, bederven van landschapsschoon door lelijke rasters), doordrongen zijn geraakt. Ten tweede — en dit zal wel de belangrijkste reden zijn, ook voor de passieve houding van de Provinciale Planologische Dienst van Gelderland en van de leiding van het Staatsbosbeheer — had de heer Schuitemaker met de steun van de heer Mansholt een zó onaantastbare positie, dat verzet tegen zijn beleid blijkbaar al bij voorbaat als vruchteloos werd beschouwd.

Wij geloven, dat én de heer Schuitemaker én de N.R.C. het echter bij het verkeerde eind hebben als zij menen, dat het vraagstuk nu niet meer actueel is. De heer Schuitemaker, die vier jaar ongehinderd aan de uitwerking van zijn plannen heeft gewerkt, wil immers — en daarop wezen wij in ons artikel van 1 december — nu een *volgende stap* zetten — en daarop ook bij Elspeet een rustgebied voor de herten in te richten, wat *opnieuw* gevaar voor onttrekking van grond aan de recreatie meebrengt. Actueler kan het dus al niet!

Dat de in de gemeenteraad van Apeldoorn geuite scherpe critiek op het afsluiten van terrein, zeer autoritair gestelde borden die in deze omgeving het plezier van het buiten zijn volkomen vergallen, ongeveer samenviel met het bekend worden van de plannen voor het stichten van nóg een hertenreservaat, is voor de heer Schuitemaker een ongelukkige samenloop van omstandigheden. Wij echter zijn er blij om, dat de kwestie nu in het openbaar aan de orde is gesteld.

Laat men dit zeer gecompliceerde vraagstuk, waarbij behalve wildbeheer ook land- en bosbouw, natuurbescherming en recreatie zijn betrokken, nu van alle kanten grondig bekijken. Het is wél laat, maar gelukkig nog niet te laat!”

1) Zie blz. 28.

2) De vragen van de heer van Koeverden, met de beantwoording door de minister, zijn hierna opgenomen onder de titel „Het Rustgebied voor Edelherten bij Hoenderlo”. De behandeling hiervan in dit overgenomen artikel is daarom weggelaten. Zie ook onder punt 4 van het Voorlopig Verslag Tweede Kamer op bladzijde 11. Red.

HET RUSTGEBIED VOOR EDELHERTEN BIJ HOENDERLO

De minister van landbouw, visserij en voedselvoorziening dr. A. Vondeling heeft op schriftelijke vragen van het lid van de Tweede Kamer, de heer Van Koeverden, betreffende de gedeeltelijke afsluiting van een gebied onder Hoenderlo, het volgende geantwoord:

1. Heeft de minister kennis genomen van de in brede kring gerezen ontstemming over de gedeeltelijke afsluiting van een recreatiegebied van ongeveer 600 ha onder Floenderlo in de gemeente Apeldoorn?

Van ontstemming, in het bijzonder bij leden van het College van Burgemeester en Wethouders en van het Gemeentebestuur van Apeldoorn over de in vraag 1 bedoelde afsluiting, is de ondergetekende alleen uit de krant gebleken. Of en in hoeverre gesproken kan of moet worden van „ontstemming in brede kring” onttrekt zich aan de waarneming.

2. Is de minister niet van oordeel, dat bij de terzake genomen beslissing niet de juiste hiërarchie van waarden in acht is genomen in zoverre het onverkorte handhaven van dit terrein als recreatiegebied, waarmede een Landsbelang gemoeid kan zijn, toch dient te prevaleren boven het problematische belang van het behoud van de Veluwse edelhertenstand?

De in vraag 2 gemaakte tegenstelling komt de ondergetekende niet juist voor. Instandhouding van het edelhert — evenals van andere in het wild levende diersoorten — beschouwt de ondergetekende als een belangrijk deel van de waarden — in het bijzonder voor de recreatie — voor het behoud waarvan vooral op de Veluwe met zorg gewaakt dient te worden. De hier in het geding zijnde dieren genieten bewegingsvrijheid over een voor recreatie bestemd gebied van circa 17.000 ha; de aanwezigheid van een rijkgeschakeerde fauna wordt door het publiek op hoge prijs gesteld.

Voor de edelherten is een z.g. rustgebied levensvoorwaarde. Er is derhalve geen sprake van vergelijkende waardering van belangen, maar er is het alternatief: al of geen herten en andere, voor Nederland min of meer zeldzame diersoorten in het belangrijkste Veluwse recreatiegebied. Het in het bedoelde rustgebied voor het publiek verboden deel bestaat uit de blokken, gelegen tussen een tiental voor ieder opengestelde wegen.

3. Is het juist, dat terzake geen vooroverleg is gepleegd met het gemeentebestuur van Apeldoorn noch met andere competente instanties als de Natuurwetenschappelijke Commissie van de Natuurbeschermingsraad, de Provinciale Planologische Planologische van Gelderland en de Rijksdienst voor het Nationale Plan, en indien deze vraag bevestigend wordt beantwoord, kan de minister dan mededelen waarom zulks niet is geschied?

Alvorens tot instelling van het rustgebied over te gaan, heeft de ondergetekende de Burgemeesters van de gemeente Apeldoorn volledig doen inlichten. Van die zijde is toen — voor een goed begrip worde vermeld, dat één en ander reeds in eind 1954 is bekend gemaakt en in 1955 heeft plaats gevonden — generlei bezwaar gemaakt. De in 1958 afgetreden wethouder heeft zich gedurende zijn ambtsperiode herhaaldelijk op de hoogte gesteld van de ontwikkeling van zaken. De gelegenheid wenselijk en bezwaren kenbaar te maken heeft voortdurend bestaan; bij dit overleg is slechts van instemming en overeenstemming gebleken. Ook de Faunabeschermingscommissie van de Voorlopige Natuurbeschermingsraad, tot wier werkgebied deze materie hoort, heeft kennis gedragen van de plannen, heeft de terreinen enige malen bezocht en nimmer bezwaren geuit. Deze commissie van de Natuurbeschermingsraad heeft nog onlangs blijk gegeven van haar instemming met de maatregel.

De Provinciale Planologische Dienst is in een en ander gekend. Bij schrijven van 3 februari 1955 werd het College van Gedeputeerde Staten der provincie Gelderland van de plannen op de hoogte gesteld en de kaart der provincie Gelderland werd op zijn verzoek aan de Plandienst toegezonden. Er bleek geen behoefte te bestaan aan het aangeboden nadere overleg; er werden geen bezwaren geopperd.

Met betrekking tot de Rijksdienst voor het Nationale Plan wordt opgemerkt, dat de Voorzitter van de Vaste Commissie van deze Dienst belangstelling heeft getoond en zich enige malen ter plaatse heeft georiënteerd. Hierbij kan worden aangetekend, dat in de bestemming van het terreingedeelte geen wezenlijke verandering werd gebracht en het gevoerde overleg dus niet direct noodzakelijk was. Er werden juist wel van tevoren meningen ingewonnen om te zien hoe de reacties zouden zijn: veel bijval, terwijl kritiek uitbleef.

4. Is de minister niet van mening dat, afgezien van de behoefte aan militaire oefen-

terreinen en eventueel van aanleg van hoofdverbindingswegen, de daardoor steeds schaarser wordende recreatiegebieden geen verdere overbodige onttrekking aan hun normale bestemming verdragen?

Deze vraag wordt bevestigend beantwoord. De ondergetekende moge hierbij verwijzen naar het gestelde onder 2, waarin geconcludeerd wordt dat van onttrekking aan de bestemming van recreatiegebied hier niet mag worden gesproken.

5. Is de minister bereid de afsluiting van bedoeld recreatiegebied voorlopig ongedaan te maken en eventueel deze en andere voorgenomen maatregelen tot afsluiting van terreinen in gelijke zin voorshands op te schorten en terzake nader in te winnen adviezen aan de Kamer voor te leggen?

Uit het vorenstaande moge duidelijk zijn dat de ondergetekende het ongedaan maken van de bijna vier jaren geleden genomen maatregel niet kan overwegen. Dit zou immers een noodlottige verstoring betekenen van de voor de recreatie zo belangrijke resultaten, welke, met zorgvuldige afweging van de belangen van landbouw en bosbouw, moeizaam zijn bereikt. Dat deze resultaten, nl. het behoud van de oorspronkelijke Nederlandse grotere fauna in nog één, voor $\pm 97\%$ voor het publiek geheel vrij toegankelijk ontspanningsgebied, aan het doel beantwoorden, blijkt wel uit het toegenomen bezoek.

Zou enig belang van land- en bosbouw te zijner tijd de Minister van Landbouw nopen beperkingen van de recreatie op Staatsgronden te overwegen — welke noodzaak thans niet is te voorzien — dan zal hij, naar de mening van ondergetekende, stellig wederom de hierin geïnteresseerde organisaties willen kennen en het gebied aan het oordeel van de Tweede Kamer willen onderwerpen.
Persbericht 15 december 1958.

UIT HET VOORLOPIG VERSLAG TWEDE KAMER

Vragen van de Kamer en antwoord van de Minister

4. Uit welke diersoorten kan bij de moderne wijze van bebossen de fauna het best bestaan, zowel uit een oogpunt van recreatie als van produktie?

Bij de moderne wijze van bosbouw dient naar het oordeel van de ondergetekende voor ogen te worden gehouden dat in ons dichtbevolkte land het bos niet alleen een economische waarde vertegenwoordigt, maar ook uit recreatief en landschappelijk oogpunt van groot belang is.

Deze belangen mogen evenwel niet als onverenigbaar of zelfs maar als principieel strijdig worden gezien; slechts weinige dieren zijn in de levensgemeenschap, welke het bos vormt, bepaald schadelijk en dan nog pas wanneer zij zich te sterk in aantal uitbreiden.

Bijna zonder uitzondering zijn de vogels, met inbegrip van de roofvogels, nuttig voor de bosbouw; alleen een te grote stand van korhoenders kan leiden tot plaatselijke schade, daar deze vogels gaarne de knoppen uit jonge naaldhoutcultures pikken. De kleine roofdieren (en roofvogels) zijn de bosbouwer welkom, daar zij in belangrijke mate bijdragen tot evenwicht in de fauna.

In het bijzonder in de Staatsbossen wordt gestreefd naar de instandhouding van een stuk levende natuur in de vorm van o.m. hazen, fazanten, roof- en waterwild — ook marters mede ter beteugeling van te veel eekhoorns — en reewild. De laatste diersoort — en hetzelfde geldt voor herten — vormt een zekere bedreiging voor de bosbouw, door de neiging tot vegen, schillen en afbijten van jonge scheuten. Echter juist uit een oogpunt van recreatie zijn deze grote diersoorten uiterst aantrekkelijk. Enige schade acht de ondergetekende dan ook aanvaardbaar, waarbij worde opgemerkt dat deze door eenvoudige afweermiddelen onder sommige omstandigheden binnen toelaatbare perken kan worden gehouden.

Het door het Jachtfonds gesubsidieerde Instituut voor toegepast biologisch onderzoek in de natuur kan ten deze waardevolle adviezen verschaffen. Slechts het konijn vormt, zoals bekend is, een voortdurende bedreiging en niet alleen voor de bosbouw. De ondergetekende beschouwt het dan ook als een gebiedende eis dat de konijnenstand met alle oirbare middelen wordt kort gehouden.
